

Nr 241.

Av herr **Kilbom m. fl.**, *angående beredande av effektivare skydd för svensk konstslöjd.*

Riksdagen antog 1919 en lag om rätt till verk av bildande konst. Lagen var i stor utsträckning resultatet av från framför allt svenska slöjdföreningen och konsthantverkarnas gille under många år bedrivet arbete. Emellertid var konsthantverket och konstindustrin *icke* berörda av 1919 års lag, av allt att döma på grund av att man från ledande industriellt håll motsatte sig detta. Svenska slöjdföreningen upptog därför i november 1923 ånyo frågan angående skapande av skydd för även *konstslöjdens alster* och hemställde till regeringen att 1919 års lag måtte utvidgas i denna riktning. Regeringen framlade också inför 1926 års riksdag förslag till ändring i önskad riktning, vilket i huvudsak bifölls. Skyddstiden för konstslöjd stipulerades till tio år — Kungl. Maj:t hade föreslagit femton år. Den 24 april 1931 fogades ett särskilt tillägg till lagen, vari konstnärens skadeståndsrätt anknytes dels till den direkta ekonomiska förlust som tillskyndas honom genom otillåten reproduktion, och dels till det »lidande eller annat förfång», som kan anses ha uppkommit. Vidare stipulerades en del andra rättigheter för konstnär. Skadestånd skall t. ex. utdömas med lika stort belopp som den erhållna vinsten av otillåten reproduktion.

I princip utgår lagen från att skaparen av ett konstverk ensam är berättigad att efterbilda detsamma. Estetisk verkan och originalitet är förutsättningen för att äganderätt skall vara för handen. Främst gäller det således att kunna avgöra vad som är av *estetiskt värde* samt var gränsen går mellan original eller kopia. Då en konstnär i sin framställning av ett konstverk tagit intryck av eller rönt påverkan från en annan är detta icke plagiat. Denna art av »efterbildning» är icke förbjuden enligt 1919 års lag. Denna riktar sig m. a. o. mot det påtagliga plagierandet — »även om detta icke får formen av en kopia i vanlig mening».

Ett par undantag från denna regel stadgas i lagen. Att i »fri anslutning till ett konstverk framställa ett nytt, i det väsentliga självständigt sådant», är icke förbjudet. Därtill har var och en rätt att själv »för studieändamål» eller »för enskilt bruk» efterbilda konstverk. Men gör en annan kopian måste tillstånd inhämtas av konstnären eller dennes rättsinnehavare, för den händelse kopian skall framställas med det konstnärliga förfaringssätt som konstnären själv använder. Vidare äro avbildningar tillåtna för användande i vetenskapliga verk och i läroböcker, dock under villkor att konstnärens namn anges. Vidare finns en del andra bestämmelser i 1919 års lag, alla avseende att så långt görligt skydda konstnär i hans äganderätt. Vad beträffar lagligt skydd för *mönster* till konstslöjd och konstindustri så är det principiellt be-

rättigade häri fastslaget i lagen av 1899. Denna är dock nu föråldrad. Den rör endast metallindustrin »där mönstret är nytt». Visserligen hade vi också 1899 konstindustri å andra områden, exempelvis porslinsindustrin, men jämfört med nuvarande förhållanden var konstindustrin utvecklad. Under de gångna årtiondena ha den svenska konstslöjden och konstindustrin gjort sitt uppseendeväckande segertåg över världen. Konstindustrialster av porslin, fajans, glas, textil, trä och stål ha erövrat en rangplats å världsmarknaden som vi ha all anledning att söka bevara — naturligtvis utan att förbise att framstående konstslöjd och konstindustri, just på grund av sitt estetiska värde, sin gedigenhet och uppslagsrikedom frammanar konkurrens. Kravet på skydd bottnar inte i önskan att stoppa utvecklingen, att hindra lojalt framåt drivande konkurrens. Vad man önskar vinna är, att de som arbeta med konstslöjd och konstindustri, liksom andra nyttiga samhällsmedborgare, skola bli garanterade *resultaten av sitt arbete*. Inte minst ur den synpunkten är det motiverat med en omarbetning också av lagen av 1899, en modernisering av densamma.

Fortsatt avsaknad av lagligt skydd skulle betyda att vi förr eller senare bleve utan konstslöjd. Erfarenheten i flera länder visar nämligen att bristande skydd av konstnärliga mönster av samvetlösa spekulanter utnyttjas till kopierande av andras konstnärliga skapelser och dessas utnyttjande till egen vinning. En sådan utveckling bör så långt som möjligt förhindras. Konstslöjden är alldeles för värdefull för vårt land, för att negligeras. Den bereder arbete åt tusental och ger oss även å andra områden stora vinster.

Ett par exempel om de nuvarande olidliga förhållandena, som ställts till mitt förfogande av svenska slöjdföreningen, skall anföras.

För tre år sedan förde en företagare i Ystad till svenska slöjdföreningens kännedom att ett stort affärsföretag kopierat en av företagets tennljusstakar (komponerad för firmans räkning av en svensk konstnär), utförde den i försilvrad antimon och sålde den till en tredjedel av firmans pris. Den bar då stämpeln: »*Made in Japan.*» Efter påstötning stoppades visserligen vidare försäljning, men fallet visar ändå inte blott hur en efter konstnärligt värde strävande hantverkare bestjäles på sin produkt, utan också hur arbetstillfällena dras ifrån vårt land.

För icke länge sedan salubjöds i en för billigt japanskt kram i Stockholm känd affär porslinsljusstakar komponerade av en inom Sverige mycket känd konstnär. Ljusstakarna, som alldeles obestriddligen först lancerats av och tillhörde en svensk porslinsfabriks konstnärliga produktion, hade helt enkelt kopierats för japansk fabriks räkning, fabricerades nu av denne som »egen» konstslöjdsprodukt och såldes i Stockholm som »*Made in Japan.*» Efter långvarig skriftväxling bringades den japanska kramaffären — sedan den dock gjort försök att »svänga» sig ifrån ansvaret — att upphöra med försäljningen, vilken dock med största sannolikhet alltjämt bedrives i andra länder, där de svenska rättsinnehavarna icke kunna bevaka sina intressen. Till saken

hör f. ö. att samma affär förfarit på precis liknande sätt mot en annan svensk porslinsfabrik och annan svensk konstnär.

En av våra större textilkonstateljeer meddelar exempelvis hurusom den ofta uppvaktas av framställningar från japanska myndigheter om tillåtelse för rektorn, läraren eller ingenjören den eller den att få studera »Eder värderade tillverkning». Till en början lär sådant tillstånd ha lämnats med resultat, att firmans konstnärliga mönster efter längre eller kortare tid dykt upp så väl på den svenska som andra länders marknader som konstslöjd »Made in Japan».

Emellertid vore det oriktigt tro, att sådana metoder tillämpas blott av utländska firmor. De användas beklagligtvis också av svenska företag, varom en rad av exempel utan svårighet kan erhållas och varom f. ö. våra rättgångsprotokoll bära vittne. Det kan inte ligga i vårt lands intresse, att påtalade förhållanden få fortgå, utan att åtminstone ytterligare försök göres att stoppa dem. Prisbilliga varor av hög kvalité, konstnärligt som i annat avseende, äro för alla eftersträvansvärda. De skola emellertid inte åstadkommas genom att andras arbete utan vidare exproprieras av hänsynslösa »affärsmän» inom eller utom landet. Vår konstslöjd är resultatet av konstnärligt inspirerat, under mångåriga studier skapat gediget arbete. Den har som redan anförts bidragit att göra vårt land på ett synnerligen hedrande sätt känt i andra länder, den har skänkt och skänker arbete åt tusental, den ökar vår handelsomsättning och stärker därmed hela vår ekonomi. Det ligger således i allas vårt intresse att ge den bästa möjliga skydd.

Med stöd av ovan anförda motivering tillåta vi oss föreslå,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om undersökning av på vad sätt svensk konstslöjd skall såväl inom som utom landet beredas effektivare skydd samt att inför riksdagen snarast framlägga resultaten av undersökningen och de förslag denna kan föranleda.

Stockholm den 21 januari 1939.

K. Kilbom.

Anders Paulsen,
Arlöv.

Gustaf Mosesson.

Oscar Osberg.

Olivia Nordgren.

Olof Nilsson,
Göteborg.

Kerstin Hesselgren.

Evald Magnusson.

Ruth Gustafson.

A. Hermansson.

Alfr. Werner
i Hultsfred.

Erik Nylander.

C. G. Tengström.

Otto Wallén.

O. W. Lövgren.

Ebon Anderson.

Anders Andersson,
Falkenberg.

